

MĂRTURISIRILE DE CREDINȚĂ ȘI SFÂNTA TRADIȚIE*

Jean-Claude LARCHET

Mărturisirile de credință au o importanță relativă și absolută, în același timp. Ele au o importanță relativă întrucât au fost întotdeauna alcătuite în raport cu niște circumstanțe deosebite și explicitează credința referindu-se la anumite erezii și la anumite deviații, exprimând deci, numai în mod parțial, credința Bisericii: mai întâi de toate, pentru că ele nu se referă decât la câteva aspecte deosebite; în al doilea rând, pentru că, legat de aceste aspecte, ele prezintă formule condensate, sintetice; iar în al treilea rând, deoarece credința Bisericii, având drept obiect central pe Dumnezeu, Care este infinit și Care nu poate fi cunoscut în esența Sa, depășește orice posibilitate de formulare exhaustivă sau pe deplin adecvată. Există astfel, din punct de vedere istoric, diacronic, dar și sincron, uneori, o multitudine de mărturisiri de credință, care împreună sunt toate coerente, se confirmă și se completează, dar nu se suprapun complet prin elementele pe care le conțin.

În același timp, Mărturisirile de credință au o importanță absolută deoarece, pe de o parte, ele prezintă, deși într-o manieră sumară, adevărata poziție a Bisericii față de erezii pentru care au fost proclamate, iar pe de altă parte, ele sunt în sine însele, din momentul în care au fost adoptate de Biserică, perfect ortodoxe și prezintă dogme creștine fundamentale care, exact la fel ca și Biblia, dețin o autoritate irevocabilă și permanentă.

Mărturisirile de credință pot îmbrăca, deopotrivă, o semnificație absolută și în plan simbolic: mărturisirea de credință niceo-

* Conferință susținută de domnul Jean-Claude Larchet, pe 15 octombrie 2010, la deschiderea Colocviului Internațional „Anul omagial al Crezului ortodox și al Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române”, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, în Sala „Dr. Iustin Moisescu” a Centrului Eparhial Iași.

constantinopolitană¹ a fost integrată și utilizată de Biserică drept „regula de credință” perfectă, ca fiind cea care adună principalele adevăruri de credință despre Tatăl, despre Fiul și iconomia Sa mântuitoare, despre Duhul Sfânt, despre Biserică și despre Sfintele Taine prin care ea împărtășește harul, despre eshatologie. Ea este cea care a fost aleasă drept expresie sintetică, prin excelență, a credinței în cadrul mai multor oficii liturgice: Sfânta Liturghie, Miezonoptica, Pavcernițele; ea este cea care, în cadrul botezului, îi servește catehumenului la afirmarea adevărului său la credința Bisericii; ea este cea prin care se proclamă credința în mod solemn.

O altă mărturisire de credință care îmbracă o semnificație absolută în plan simbolic este cea utilizată în cadrul slujbei de hirotonie a episcopului. Această mărturisire de credință are trei părți: mărturisirea de credință niceo-constantinopolitană, o mărturisire de credință detaliată privind Sfânta Treime și o altă mărturisire de credință la fel de detaliată privind pe Dumnezeu-Cuvântul întrupat. Ea nu prezintă totalitatea adevărilor de credință, ci doar câteva dintre ele. Regăsim în ea principalele elemente din definițiile de credință ale primelor șase Sinoade ecumenice, dar nu găsim nimic referitor la definiția de credință a Sinodului al VII-lea ecumenic, privind sfintele icoane, nici referitor la distincția dintre esența și energiile divine, afirmată de sinoadele generale din secolul al XIV-lea. Scopul ei nu este de a fi exhaustivă, ci de a manifesta prin ea adevărurile de credință ortodoxă, în întregime, de a da mărturie despre cunoașterea credinței într-o formă mai largă decât minimul exprimat prin mărturisirea de credință niceo-constantinopolitană și, în același timp, despre capacitatea de a o explica pe aceasta din urmă, toate fiind în legătură cu faptul că episcopul nu-și poate îndeplini responsabilitatea sa de cap al Bisericii locale, dar și pe aceea de predicator al credinței, de exeget, de catehet și de apostol, fără a cunoaște suficient de bine conținutul dogmei și fără a mărturisi credința într-o manieră ortodoxă. După cum zice episcopul într-un fragment al mărturisirii sale de credință: „Mărturisesc ceea ce este cel mai important pentru a păstra unitatea credinței întru legătura păcii: tot ceea ce Biserica noastră una, sfântă și apostolică învață în primul rând, și eu, la rândul meu, cred aceasta în

¹ Crezul sau Simbolul de credință niceo-constantinopolitan, formulat la primele două Sinoade ecumenice (325 și 381).

primul rând, fără să adaug nimic și fără să îndepărtez nimic din dogmele sale și din tradițiile sale, ci perseverând în acestea, învățându-le și proclamându-le”.

Mărturisirile de credință fac parte din Sfânta Tradiție și contribuie la alcătuirea și confirmarea ei. În același timp însă, ele depind de Sfânta Tradiție. Sfânta Tradiție de fapt le depășește. Mărturisirile de credință sunt, în general, întemeiate pe definițiile de credință ale Sinoadelor. Ele sunt rezumate sau sinteze ale acestora. Sfânta Tradiție totuși nu este alcătuită numai din Sinoade, ci și din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți, în ansamblul lor (nu numai din Sfinții Părinți sinodali), precum și din viața Bisericii, în dimensiunea ei liturgică, îndrumătoare/învățătoare și misionară, care, în Duhul Sfânt, interpretează în mod adecvat, unește și sintetizează aceste diferite aporturi pentru a face un întreg, ale cărui diferite elemente sunt nedisociabile.

Acesta este sensul în care afirmăm că nici o mărturisire de credință nu este autosuficientă, dar o spunem și în sensul că toate Mărturisirile de credință sunt interdependente: fiecare le lămurește și le confirmă pe celelalte.

Biserica Ortodoxă nu este Biserica primului Sinod ecumenic, nici Biserica primelor trei Sinoade ecumenice, ci ea este, după o expresie consacrată, „Biserica celor șapte Sinoade ecumenice”. Fiecare Sinod, în definiția lui de credință, se sprijină pe sinoadele precedente și le confirmă. Împreună, ele formează un întreg nedisociabil. Și nu stă în putința unui credincios, nici măcar a unei Biserici, să-și definească o credință *à la carte*, luând dintr-un sinod sau altul ceea ce i-ar conveni propriei sale definiții de credință și respingând restul. De altfel, fiecare sinod ecumenic include, în mod explicit sau implicit, definițiile de credință anterioare și, am putea spune de asemenea, în mod paradoxal, fiecare sinod ecumenic conține potențial definițiile de credință ale sinoadelor următoare și este în perfectă unitate de credință cu ele. Astfel, Sfântul Teodor Studitul susținea că dacă am accepta doctrina primului sinod ecumenic ca fiind constrângătoare, am fi prin aceasta angajați în aceeași manieră față de toate celelalte.

Aceeași poziție a fost mult dezvoltată de Sfântul Fotie într-una dintre scrisorile sale către armeni care, precum toți nealcedonienii, pretind a fi ortodocși, deși respectă doar credința proclamată de primele trei sinoade ecumenice și exceptându-le pe următoarele

patru: „Ați declarat cu emfază că a voastră credință este corectă și printr-o mențiune ați confirmat, cel puțin în înțelesul vostru, acceptarea celor [prime] trei Sinoade; dar tăcerea voastră în ceea ce le privește pe următoarele constituie o injurie pentru ansamblul [Sinoadelor] și nu v-a fost rușine să-l acuzați pe celălalt [al patrulea, de la Calcedon], adunând împotriva lui o mulțime de expresii disonante [...]. Prin urmare, cum putem oare să afirmăm că cinstim Sinoadele, atunci când îl insultăm pe cel cu același conținut, sau să le acceptăm dogmele, atunci când respingem confirmarea acestora? Căci, în realitate, Sinodul de la Calcedon constituie confirmarea și pecetluirea celor trei [Sinoade] care l-au precedat: deși al patrulea, în succesiune, nu este cu nimic mai prejos în demnitate decât oricare altul. [...] Acceptați deci conținutul celor trei, dar nu-l renețați pe al patrulea, că-i tot una și tot același lucru înseamnă [că le respingi adică pe cele trei] dacă respingi dogmele celui de-al patrulea. [...] După cum cel care se luptă fără prejudecăți și în mod judicios pentru unul singur [dintre Sinoade] merită, în speranța sa de nezdruccinat, să fie încununat în numele tuturor Sinoadelor, așa și cel care-și ascute limba împotriva oricăruia [dintre Sinoade], merită să fie lovit de o condamnare specială, ca și cum s-ar fi ridicat împotriva tuturor [Sinoadelor]”.

Fiecare Sinod are rolul de a preciza și explicita credința în raport cu erorile care au fost comise față de precedentele expresii și definiții ale acestei credințe. Fiecare Sinod devine astfel norma interpretativă a celor anterioare. Ambiguitățile pe care definiția de credință a Sinodului de la Efes le lasă să subziste, ambiguități care ies la iveală în interpretările eronate ce se dezvoltă în urma ei, fac necesare precizările aduse de Definiția de credință de la Calcedon; la fel, interpretările eronate care se nasc din ceea ce aceasta din urmă lasă în ambiguitate sau nu precizează necesită explicațiile aduse de cel de-al doilea Sinod de la Constantinopol².

Se știe că referirea numai la Sfânta Scriptură este insuficientă, de vreme ce Sfânta Scriptură poate să lase loc unei multitudini de interpretări, dintre care multe pot fi eronate (cele mai aberante dintre sectele „creștine” declară că își trag învățăturile din Sfânta Scriptură, iar aceste secte sunt cu atât mai mult în greșeală cu cât

² Al doilea Sinod de la Constantinopol este de fapt al cincilea Sinod ecumenic, care a avut loc în anul 553.

se vor „fundamentaliste”, adică pretind că respectă o interpretare literală a Sfintei Scripturi). La fel, referirea la primele Sinoade devine insuficientă și chiar fără valoare atunci când acestea sunt înțelese de o manieră eronată și lasă loc unor interpretări eretice. După cum notează Părintele Georges Florovsky, sinoadele, ca și Scriptura, trebuie înțelese în raport cu „regula de credință” și cu Sfânta Tradiție a Bisericii luată în întregimea ei.

În rezumat, putem spune că definiția de credință a fiecărui sinod nu ia poziție împotriva tuturor erorilor posibile în ceea ce privește credința și nu spune totul despre Dumnezeu. Din acest punct de vedere, fiecare Sinod, fără a fi parțial și având în sine însuși o anumită plenitudine, le completează pe cele anterioare, iar norma sau „regula” credinței ortodoxe este definită astăzi de ansamblul sinoadelor ortodoxe și, deopotrivă, de Sfânta Scriptură și de învățăturile Sfinților Părinți, acești trei stâlpi ai credinței ce se susțin și se lămuresc reciproc, constituind Sfânta Tradiție și informând conștiința dogmatică a Bisericii, care, la rândul ei, în sens invers, definește și garantează justa lor interpretare, prin harul Sfântului Duh prezent și trăitor în ea. Această concluzie referitoare la definițiile de credință ale sinoadelor este valabilă, în mod evident, și pentru mărturisirile de credință ce decurg din ele.

Traducere din limba franceză și note
de Paula și Marian GROSU